

Verkoop van openbaar kunstbezit

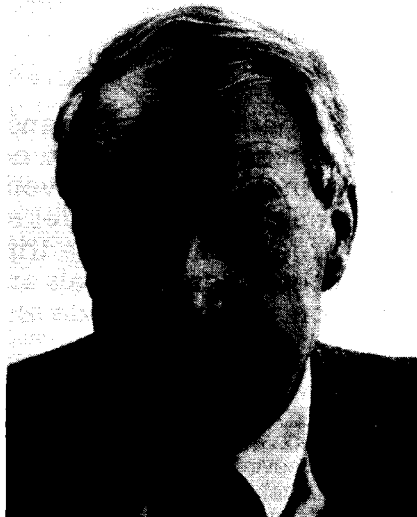
De verkoop van kunst uit openbaar bezit is ongebruikelijk en gaat door voor onfatsoenlijk. Toen onlangs aan het licht kwam dat het Haagse Gemeentemuseum wel eens schilderijen had verkocht, vonden velen dat maar *bedenkkelijk*. Wat is er tegen? Het antwoord is voor een deel te vinden in een rollenspel van drie museumdirecteuren, een journaliste en negentien ambtenaren met managersfuncties 1).

De verkoop uit openbaar kunstbezit heeft esthetische, morele en economische aspecten. De ethiek staat voorop bij kunst die door schenking is verkregen. Aan de overdracht door particulieren zijn vaak voorwaarden verbonden. Bij grote verzamelingen mag er soms niet alleen niets worden weggedaan, maar ook niets aan de collectie worden toegevoegd. Soms zijn de eisen te hoog en wordt de schenking niet aanvaard. Op de lange duur worden bijna alle bijzondere voorwaarden toch geschonden: de omstandigheden veranderen, de gever kan niet worden geraadpleegd, men moet maar naar beste weten handelen. De Mondriaan van Hilversum was bestemd voor het stadhuis, niet voor het Amsterdamse Gemeentemuseum, maar daar is hij wél op zijn plaats. Of er nu expliciete voorwaarden zijn of niet, of de gever hoopt dat zijn bezit tentoongesteld wordt of alleen maar goed bewaard, één ding is altijd zeker en dat is dat verkoop niet in de bedoeling ligt. Moreel is hij derhalve niet geoorloofd. Tot mijn verbazing was er in het rollenspel maar één aanhanger van dit eenvoudige standpunt.

Voor kunst die uit de normale aankoopbudgetten met overheids geld zijn verworven geldt deze morele overweging niet. Men kan natuurlijk verlangen dat alles wat vorige generaties met liefde en inspanning bijeen hebben gebracht behouden blijft, maar dat gaat naar mijn mening te ver. Op andere gebieden gaan wij ook niet zachtzinnig om met het erfgoed, omdat wij denken dat wij wel beter weten.

De morele plicht tegenover gevers moet niet worden verward met het louter praktische argument, dat iedere verkoop toekomstige schenkers afschrikt. Vandaar dat verkoop stilletjes moet gebeuren. Dit lijkt mij een verkeerd argument. Het verliest aan kracht als de verkoop van het vrije bezit van de overheid de normale praktijk zou zijn waar niets geheimzinnigs aan is. Potentiële schenkers die hun eind voelen naderen, hebben bovendien nauwelijks een alternatief. In ons land bieden de openbare musea altijd nog

J.S. Cramer

betere kansen op naleving van je wensen dan de meeste particuliere instanties. Het enige gevaar is dat buitenlandse instellingen een groter vertrouwen in hun respect voor posthume wensen weten te wekken. Veranderingen in de huidige praktijk, uitdrukkelijk beperkt tot het vrije eigen bezit, kunnen daarom niet goed door één land alleen worden ingevoerd.

Het voornaamste *economische* effect van de mogelijkheid tot verkoop is niet dat er een nieuwe bron van inkomsten ontstaat waaruit men allerlei dringende onnodigheden kan betalen, maar het is de verruiming van het aanbod en de te verwachten daling van de prijzen. Het werk van overleden kunstenaars lijkt op een uitputbare hulpbron want er komt nooit iets bij. Hoge prijzen roepen wel een groter aanbod op omdat men nog eens goed gaat zoeken, maar dat is niet genoeg om de prijsstijging te beperken. Kunst wordt wel niet opgebruikt, zoals olie en gas, maar het komt op de lange duur meer en meer in musea terecht en voor het aanbod op de markt is dat even erg.

Een feitelijk verbod op de verkoop van openbaar kunstbezit heeft twee gevolgen voor de prijsvorming op de kunstmarkt. Ten eerste werken de relatieve prijzen niet als allocatiemechanisme, zoals het geval zou zijn als ieder museum zijn collectie naar eigen inzicht door markttransacties zou kunnen verbeteren. Ten tweede is het prijspeil hoger dan het anders zou zijn.

Van dat hoge prijspeil ondervinden de musea hoofdzakelijk nadeel. Hun aankoopbudget wordt er minder door waard, en de verzekeringspremies voor het onderling leenverkeer dat voor mooie tentoonstellingen nodig is,

worden te hoog. Het economische argument om verkoop in beginsel toe te staan is dus niet dat musea of andere overheidsinstanties in deze barre tijden van de hoge prijzen kunnen profiteren, maar dat het de prijzen omlaag zou brengen. Vermoedelijk zou alleen al de aankondiging dat er aanbod uit openbaar bezit te verwachten is de prijzen op de wereldmarkt doen dalen.

Ook hier geldt dat het optreden van één land niet veel effect heeft. Misschien komt ook maar een te klein deel van het totale bestand voor de bepleite verruiming van de markt in aanmerking. Op heel veel ligt een feitelijke of morele verplichting en van het overige zal men met grote behoedzaamheid maar een deel voor verkoop willen bestemmen. Ten slotte wordt de werking van de internationale markt belemmerd doordat ieder land maatregelen kent om het nationale bezit binnen de grenzen te houden. Het blijft voorlopig een open vraag of de voordelen van mogelijke verkoop tegen de nadelen opwegen.

J.S. Cramer

1) NRC Handelsblad, Cultureel Supplement, 19 juni 1987.